

TIL MINNE OM DE 145 NORSKE FRIVILLIGE
SOM FALT I FORTSETTELSESKRIGEN

1941 1944

NIIDEN 145 NORJALAISEN VAPAAKHTOIKEN
MUISTOKSI JOTKA KAATUIVAT JATKOSODASSA

Johannes er helt
i Finland,
forræder i Norge.

TILBAKE TIL DØDS- MARKENE

Bare 7 av 67 mann fra det norske skijegerkompaniet overlevde slaget på støttepunktet Hasselmann i Nord-Karelen fra 25. til 27. juni i 1944. En av dem var Johannes Huseth fra Lesja. Vi Menn fulgte ham tilbake. Det var en reise på 1500 kilometer, gjennom 50 år, over et hav av minner. I Norge ble Johannes og hans kamerater dømt som forrædere. I Finland blir de feiret som helter.

Tekst:
EGIL ULATEIG

Foto: EGIL ULATEIG og
GEIR BRENDEN

Om ettermiddagen den 25. juni 1944 bestod 2. kompani i Den norske skijegerbataljonen av 67 mann. De lå på støttepunktet Hasselmann i Nord-Karelen og visste at skogene øst for dem krydde av sovjetiske soldater. Det var et slag uten sidestykke i norsk militær historie siden saganiden. Bare syv overlevde.

De unge nordmennene hadde meldt seg frivillig for å slåss for Finlands frihet.

Dette er historien til en av dem:

Johannes Huseth fra Lesja i Gudbrandsdalen. Han hadde nettopp fylt 20 år da helvete brøt løs juledagen i 1944.

Nøyaktig 50 år senere sitter vi på en restaurant i den nordfinske byen Rovaniemi. En mann reiser seg og holder en kort tale:

"Her sitter en mann," sier han, og peker på en mager, værbit mann med klare, mørkeblå øyne ved siden av seg. "Han ble født oppe i de norske fjell for over 70 år siden. 19 år gammel trakk han i tysk uniform, for å kjempe for Finlands sak. I dag er han og hans gjenlevende kamerater kommet hit for å minnes sine døde kamerater. 196 år av dem ligger på krigskirkegården Norvårsjärvi utenfor byen. I sitt hjemland ble han dømt som forræder."

En ung kvinne gråter, en kraftig kar i 40-årsalderen vinker på kelleren og bestiller vodka. Rundt bordene begynner folk å klappe. Johannes stirret brydd ned i bordplaten og stumper de få millimeterne som er igjen av rullingsen med Tidemands Rød.

Johannes er ikke vant til å bli behandlet som noen helt.

Forhastet dødsattest

Dagen var den 26. juni 1994, våt av regn og grønn av sommer, og vi kjørte nordøstover fra Rovaniemi. Plutselig brøt Johannes ut i en ed og pekte på et skilt:

– Se der, Egil, det skulle f... i meg Jo Benkow ha sett.

Jeg trodde heller ikke hva jeg så. På et offisielt finsk veiskilt,

"Vi menn" nr. 35 - 1994

106317

gled ut mellom de ranke grantrærne på Norvårsjärvis moer. Like ved lå 196 av kameratene gravlagt.

Etterpå kom han slepende på en gammel mann mot meg, mens han strålte som en guttunge:

– Se her, utbrøt han, – her er en kar som jeg var sikker på lå død og begravd i det helvetes Sibir.

Men John Rødby, fra 2. skijegerkompani, hadde overlevd Stalins Gulag og alle årene. En av dødsattestene hadde vært forhas-tet.

Helvete brøt løs

De var i ferd med å spise middagen, som bestod av klippfisk, da de første granatsalvene fra Den røde armé slo ned midt iblant dem.

Det hadde vært spredte, små trefninger under patruljene, men aldri noe stort. De skjønte imidlertid at det brygget opp til en rød of-fensiv, og sjefen for bataljonen,

Frode Halle, kritiserte etter krigen tyskerne sterkt for å ha etterlatt en så liten norsk styrke på en så frem-skutt plass. På Hasselmann lå 2. og 3. kompani av skijegerbataljo-nen, og ved sankthanstider var styrken redusert til om lag 120 mann på grunn av permisjoner. Mange av offiserene var i Norge.

Johannes Huseth var den fødte skijeger. Han kom fra et lite gårds- bruk i fjellbygda Lesja. Foreldrene døde da han var liten, og han ble satt bort til en bonde. Fjellet lå ham i blodet, og fra han fikk sitt første gevær som 14-åring, var han en fullblods jeger. Johannes kunne se og høre og lukte det som ingen andre merket. Bak russiske linjer i den karelske ødemarken var det nesten jevngodt med en livsforsik-ring.

Han vet den dag i dag ikke sik-kert hvorfor, men han hatet kom-munister, og helt fra Norge kapitu-lerte i juni 1940, ville han slåss for Finland. Den norske skijegerbatal-jonen med sine tre kompanier ble satt opp i Uleåborg. Mange av sol-datene var østerdøler og gud-brandsdøler.

– Det viste seg at vi mestret den slags krigføring bedre enn de an-dre, og dessuten holdt vi best i hop, sier Johannes. Tyskerne fikk han liten respekt for, derimot skjønte han fort at finnene var førsteklasses soldater.

Enorme russiske tap

Det sovjetiske artilleriet hadde skutt seg godt inn. De blåste taket av bunkeren til bestekameraten hans, John Hellblad fra Tolga. De hørte russerne skrike, og om litt kunne de se soldatene velte fram av skogen, på andre siden av et smalt minefelt. Kampene pågikk hele natten, og neste dag var den

De norske frivillige utmerket seg som skijegere. I motsetning til tyskerne var de vant til snø og kulde og dype skoger. Disse nordmennene tilhører 2. politikompani.

norske styrken på 120 mann om-ringet. Skijegerne hadde, foruten bombekasteren, bare lette våpen, pistoler, maskinpistoler og hånd-granater. Han så den ene etter den andre av kameratene sine falle over ende eller bli blåst i filler.

Johannes er en mann uten de store ord. Han sier nøkternt:

– Ville du leve, måtte du holde hodet kaldt.

Det fantes de som mistet roen og ville overgi seg. – Bruker du ikke geværet, skyter jeg deg, skrek Hellblad til en av de svake.

Etter hvert kom ordren om at de gjenlevende skulle forsøke å slå seg ut.

– Jeg var i grunnen rolig. Vi hadde ikke noe valg. Vi visste hva som ville hende om de tok oss til fange. Så vi samlet sammen alt vi hadde av våpen, spesielt håndgra-nater, og gikk til stormangrep.

Igjen falt mange av dem, men det var for ingenting å regne mot de russiske tapene. Siden er det blitt kjent at Den røde armé hadde satt inn to bataljoner mot dem. Bare om lag 30 av kanskje 500-600 mann overlevde møtet med nordmennene.

– Kiitos

Johannes kaller det ikke et mira-kel, men innrømmer at han hadde flaks: De kom seg ned til sjøen, og la på svøm. En ung gutt fra Ringe-bu kunne ikke svømme. Han fikk tak i en tømmerstokk.

De var syv i live av 2. kompani da tyske båter plukket dem opp av det kalde vannet.

Jo, han innrømmer at han hadde flaks. Han kom unna blodbadet med et lite streif etter en kule over magen.

Etter slaget ved Hasselmann og nabostillingen Kaprolat, lå Johan-nes en stund ved Rovaniemi og opplevde noen halvhjertete finske angrep. Hele byen stod i brann da Johannes Huseth forlot den for 50 år siden. Så begynte tilbaketog.

– Jeg gikk til fots hver eneste meter fra Rovaniemi til Bjerkvik ved Narvik, forteller han. – Vi måtte ofte gå om natten, for om dagen ble vi bombet. Det var en distanse på nesten 1000 kilometer.

Da krigen i Norge var over, ble Johannes Huseth satt i fengsel. Et-ter noen måneder kom saken hans opp. Den varte i noen minutter. Dommen lød på tre års fengsel for landssvik.

Det kommer en lyshåret kvinne bort til bordet vårt. Hun bøyer seg over Johannes og gir ham et kyss på kinnet.

– Kiitos, sier hun og går tilbake på plass.

Kiitos er finsk, og betyr takk. ●

ed hvit bord, stod det gan-te enkelt skrevet: "Norske fälne". Johannes sa ingenting mer, men ante hva han tenkte: For en ang skyld i hans liv var det noen om hadde godtatt hva han hadde æret med på. I alle fall det finske ei-net, og dermed den finske eggeringen.

Litt senere stod Johannes Hu-eth foran den veldige gråsteinen i a bit av Finlands ødemark sam-ten med 25 andre veteraner fra kije-gerbataljonen. En trompet-ymne som jeg oppfattet var bygd ver "Mellom bakkar og berg",

Finske myndigheter har anerkjent de norske soldatene fra skijegerbataljonen som sloss i Finland.